

Współpraca szkół zawodowych z pracodawcami preferencją rozwoju kształcenia zawodowego na przykładzie doświadczeń Zespołu Szkół Ponadgimnazjalnych nr 1 im. Stanisława Staszica w Siedlcach

Jerzy KOPAŃSKI

Jesteśmy świadkami kolejnej reformy kształcenia zawodowego, która w swoich założeniach wprowadza kształcenie dualne. Podejmując trafne decyzje związane z przygotowaniem warunków formalno-prawnych do nawiązywania współpracy z pracodawcami, należy wykorzystywać bogate doświadczenie z minionych lat. Dobra praktyka Zespołu Szkół Ponadgimnazjalnych nr 1 im. Stanisława Staszica w Siedlcach oraz innych szkół może być wykorzystana w planowaniu zmian.

Wszyscy jesteśmy świadomi, że współczesna szkoła zawodowa musi współpracować z pracodawcami, ponieważ taka forma edukacji jest warunkiem wysokiego poziomu i gwarancją rozwoju kształcenia zawodowego.

W czasach dynamicznych zmian w gospodarce i w edukacji dyskusja nad priorytetami i kierunkami rozwoju kształcenia zawodowego nabiera szczególnego znaczenia. Widać to bardzo wyraźnie zwłaszcza teraz, gdy nie kończy się debata nad powodzeniem reformy edukacji, a zwłaszcza nad zmianami w kształceniu zawodowym. Dbając o rozwój gospodarczy kraju, należy widzieć zależności, jakie wiążą szkołę zawodową z rynkiem pracy. Nowoczesna szkoła zawodowa musi współpracować z pracodawcami, i odwrotnie, pracodawcy, dbając o dobre przygotowanie swojej kadry pracowniczej, muszą współpracować ze szkołami zawodowymi. To współdziałanie oparte na partnerstwie powinno być uznane za priorytet w założeniach rozwoju kształcenia zawodowego. Niestety, historia kształcenia zawodowego pokazuje, że nie zawsze tak było. Pamięamy, jak przed kilkunastu laty nauczyciele i dyrektorzy szkół formułowali

apеле i prośby o pomoc i wsparcie dla kształcenia zawodowego. Brak reakcji ze strony pracodawców, którzy borykali się wówczas z problemami związanymi z utrzymaniem się na rynku pracy, prowadził do sytuacji kryzysowych. Kończyło się to zamykaniem kierunków kształcenia i szkół zawodowych. Dlatego z takich doświadczeń warto wyciągać wnioski i starać się unikać błędów.

Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych nr 1 w Siedlcach to szkoła zawodowa z ponadstuletnią historią, która może poszczycić się wielkim dorobkiem i doświadczeniem w kształceniu zawodowym. Szkoła zawsze była szkołą nowoczesną, innowacyjną, kształcąca w zawodach atrakcyjnych i oczekiwanych na rynku pracy. Obecnie kształtci techników w sześciu zawodach i klasy zasadnicze w pięciu zawodach. Dbając o swoją ofertę i jakość, wpisuje się na stałe w dorobek miasta i regionu. Znana jest

Fotografia 1. Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych nr 1 im. Stanisława Staszica w Siedlcach. Widok z lotu ptaka

z dużej otwartości na nowoczesność, innowacje i współpracę z różnymi partnerami środowiska lokalnego. Pisząc o wizerunku szkoły, chcę zwrócić uwagę na to, w jaki sposób pozytywne postrzeganie szkoły przez pracodawców może ułatwić podejmowanie współpracy. Szkoła z dobrym wizerunkiem, posiadająca renomę, wzbudza zaufanie i pomaga budować trwałe więzi z coraz bardziej wymagającymi partnerami.

Dzieląc się doświadczeniem ze współpracy szkoły z pracodawcami, nie chcę sięgać do dawnych czasów, ale myślę, że warto przypomnieć przyzakładowe szkoły zawodowe sprzed 30-50 lat. Jest to dobry przykład szkoły, w której praktyczna nauka zawodu odbywała się w zakładzie pracy. W dyskusjach nad obecnym stanem kształcenia zawodowego często ten przykład z przeszłości pokazywany jest jako wzór do naśladowania. Planując kształcenie dualne, o którym jest mowa w założeniach dzisiejszej reformy, warto wykorzystać te doświadczenia sprzed lat. Wszyscy widzimy potrzebę takiego kształcenia, aby uczniowie mieli możliwość zdobywania praktycznych umiejętności w rzeczywistych warunkach pracy.

W latach dziewięćdziesiątych ubiegłego stulecia nastąpiły głębokie zmiany społeczne, ustrojowe i gospodarcze. Zmienił się kierunek polityki edukacyjnej państwa – w stronę kształcenia ogólnego. Wzrost bezrobocia spowodował brak zainteresowania przedsiębiorców szkołami zawodowymi. Warsztaty szkolne, które często były na własnym utrzymaniu, dotknął głęboki kryzys. Szkoły utraciły możliwości realizacji praktycznej nauki zawodu na oczekiwanym poziomie. W dobie kryzysu gospodarczego i kryzysu kształcenia zawodowego relacje pomiędzy przemysłem i szkołą zawodową zostały znacznie osłabione, a nawet zerwane. Szkoły zawodowe utraciły wsparcie pracodawców i zostały osamotnione w organizowaniu praktycznej nauki zawodu. Jednocześnie oczekiwania rynku pracy stawały się dużo większe niż możliwości szkół i to prowadziło do pogłębienia dysonansu pomiędzy nimi. Kryzys nie ominął ZSP nr 1 im. Stanisława Staszica w Siedlcach, gdzie szkół przyzakładowych już nie było, a warsztaty szkolne nie mogły się samofinansować. Pracodawcy nie byli zainteresowani przyjmowaniem uczniów na praktyki zawodowe i praktyczną naukę zawodu. W takiej sytuacji duże znaczenie odegrało powstanie w roku 1996 roku Centrum Kształcenia Praktycznego (CKP), które

przejęto ciężar kształcenia praktycznego szkół zawodowych ZSP nr 1 w Siedlcach oraz uczniów ze szkół naszego miasta i regionu. CKP stało się sposobem na ratowanie kryzysu kształcenia zawodowego i było niezastąpione w swojej roli.

Warsztaty szkolne ZSP nr 1 im. Stanisława Staszica w Siedlcach zostały przekształcone w CKP w Siedlcach. Nowa placówka wykorzystwała bazę warsztatów szkolnych, technologię, kadre nauczycieli i pracowników oraz renomę szkoły. Jednocześnie na zlecenie MEN została wyposażona w nowoczesny sprzęt, urządzenia, obrabiarki i pomoce technodydaktyczne. Dobra współpraca organizacyjna szkoły z CKP pozwoliła na kształcenie na poziomie technika w zawodach: elektryk, elektronik, informatyk, teleinformatyk, mechanik i mechatronik oraz na poziomie zasadniczej szkoły zawodowej w zawodach z obszaru elektrycznego, mechanicznego i pokrewnych. Gwarantowało to możliwość praktycznego kształcenia zawodowego na wysokim poziomie w formie modułów i bloków tematycznych. Ponadto Centrum Kształcenia Praktycznego podjęło się realizacji zadań ośrodków egzaminacyjnych, co stworzyło możliwości przeprowadzania egzaminów zawodowych na poziomie wielu kwalifikacji. Czy CKP zastąpiło współpracę z pracodawcami? Z pewnością nie, chociaż wypełniło lukę po zakładach pracy i pod tym względem jest nieocenione do dziś. ZSP nr 1 w Siedlcach, jak wiele szkół zawodowych, poszukując najbardziej optymalnych rozwiązań, nie czekało na odgórną reformę, tylko starając się o zapewnienie kształcenia na najwyższym poziomie, podejmowało wiele działań reformacyjnych oddolnych, w tym nawiązywało współpracę z pracodawcami.

Dużą trudnością szkół zawodowych była organizacja praktyk zawodowych dla uczniów technikum. Zgodnie z ramowym planem nauczania uczniowie mają odbyć zazwyczaj czterotygodniową praktykę, która powinna pokazać rzeczywiste, realne warunki pracy. Szkoła ma obowiązek zapewnić uczniom odbycie takich zajęć. Niestety, osłabione stosunki szkół z pracodawcami utrudniały nawiązanie takiej współpracy. Dlatego szkoły często dawały każdemu uczniowi możliwość wyboru zakładu pracy i załatwienia odbycia praktyki we własnym zakresie. Nierzadko praktyki zawodowe odbywały się tylko

formalnie, bez pełnej realizacji programu. Były to działania pozorne, nierzetelne i mało efektywne. Wynikało to z braku możliwości organizacyjnych, braku motywacji, zainteresowania i braku nadzoru. Uczniowie wykorzystywani byli do różnych prac nieobjętych programem kształcenia. Dyrektorzy szkół, którzy powinni sprawować nadzór pedagogiczny, nie posiadali narzędzi do egzekwowania wymagań stawianym pracodawcom przyjmującym uczniów na praktyki. Warto dodać, że w tym czasie zakłady pracy borykały się z problemami organizacyjnymi i finansowymi, starając się utrzymać swoją pozycję na rynku pracy. Współpraca szkół z pracodawcami utrzymywana była tylko z konieczności, a nie potrzeb. Jedyne zakłady osiągające stabilność finansową i pozycję na rynku pracy mogły pozwolić sobie na działania na rzecz edukacji. Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych nr 1 w Siedlcach wykorzystywał takie sytuacje, czego przykładem może być współpraca szkoły z firmą Mostostal S.A. Uczniowie kształceni w zawodzie technik mechanik aktywnie uczestniczyli w praktykach zawodowych organizowanych przez ten zakład, a w ramach specjalizacji zawodowych mieli możliwość uczestniczyć w kursach spawalniczych.

W dzisiejszych czasach sytuacja na rynku pracy zmieniła się. Poprawiła się kondycja finansowa przedsiębiorstw, obniżyły się wskaźniki bezrobocia i pracodawcy zaczęli poszukiwać dobrze wykształconych pracowników. Poprawiły się też warunki nawiązywania współpracy szkoły z pracodawcami. Dlatego wiele szkół zawodowych w Polsce nie czekało na odgórną reformę, tylko zaczęło wprowadzać zmiany oddolnie. Takim wyznacznikiem mogą być pojawiające się w Polsce klasy patronackie. Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych nr 1 w Siedlcach również otworzył klasę patronacką i podpisał porozumienie z jedną z najbardziej dynamicznie rozwijających się firm w Siedlcach – przedsiębiorstwem Bozamet Sp. z o.o. Zakład ten wytwarza części na potrzeby motoryzacji i kolejnictwa oraz wykonuje konstrukcje stalowe – jest czołowym europejskim producentem okuć do plandek, które wysyłane są do ponad 30 krajów. Taki obszar działalności gospodarczej i technologicznej sprzyjał nawiązaniu współpracy dotyczącej nauki uczniów w zawodach branży mechanicznej. Zakład pracy stale poszukuje dobrze wykształconych spawaczy

i operatorów obrabiarek skrawających. Dlatego stał się partnerem szkoły w kształceniu uczniów zasadniczej szkoły zawodowej w zawodzie ślusarz i operator obrabiarek skrawających. Od 1 września 2016 roku firma Bozamet Sp. z o.o. objęła patronatem tę klasę i wspiera ją w procesie nauki. Uczniowie otrzymali ubrania robocze, zwrot kosztów ubezpieczenia oraz zostali objęci systemem stypendialnym. W ten sposób zakład stara się motywować uczniów do nauki. Włączone w tę współpracę jest również Centrum Kształcenia Praktycznego w Siedlcach, w którym uczniowie pierwszej klasy realizują praktyczną naukę zawodu. W drugiej i trzeciej klasie zajęcia mają być prowadzone przez nauczycieli CKP Siedlce na terenie firmy Bozamet Sp. z o.o. Zakład pracy wyznaczy opiekuna technicznego, który będzie wspierał pracę nauczyciela. Jego zadaniem będzie przygotowanie dla uczniów stanowisk pracy, przy których będzie odbywać się nauka. Jest to przykład bezpośredniego zaangażowania się pracodawcy w organizację procesu kształcenia. Takie rozwiązanie zapewni opiekę organizacyjno-techniczną ze strony pracodawcy i wsparcie pedagogiczne ze strony wykwalifikowanej i doświadczonej kadry nauczycieli CKP. Kształcenie zawodowe w warunkach produkcyjnych daje szkole szansę na poprawę jakości kształcenia zawodowego bez odwracania się od realiów rynku pracy. Ponadto firma Bozamet Sp. z o.o., zaangażowana we wspólnie ze szkołą działania, planuje przejąć egzaminowanie uczniów w zawodzie ślusarz i operator obrabiarek skrawających. Wiąże się to z przygotowaniem stanowisk egzaminacyjnych i nawiązaniem współpracy z OKE i egzaminatorami. Z pewnością prowadzenie egzaminów zapewni firmie inne spojrzenie na proces kształcenia i dodatkowo wpłynie na zapewnienie jego jakości.

Wspólna realizacja procesu kształcenia poprzedzona została również pracą nad programem nauczania, który musiał być zmodyfikowany i dostosowany do realnych możliwości i oczekiwań pracodawców. Zmiany w programie uwzględniają również najnowsze trendy technologiczne wprowadzane do procesów produkcyjnych. Ponadto firma Bozamet stworzy u siebie warunki do doskonalenia merytorycznego nauczycieli pracujących w szkole i CKP. Będą mogli bezpośrednio poznać nowości, które pojawiają się w zakładzie pracy.

Innym przykładem jest współpraca podjęta przez ZSP nr 1 im. Stanisława Staszica w Siedlcach z siedlecką firmą Stadler Polska Sp. z o.o. Od września 2017 roku planowane jest uruchomienie klasy patronackiej zasadniczej szkoły zawodowej kształcącej w zawodach: mechatronik i elektryk. Dlatego obie strony zorganizowały spotkanie, na którym przedstawiono główne założenia współpracy oraz wzajemne oczekiwania. Ponadto autorzy programów nauczania uczestniczyli w wizycie studyjnej, która pozwoliła na zapoznanie się ze stanowiskami pracy, na których uczniowie mieliby odbywać naukę. Pragnę zwrócić uwagę, że szkoła od lat współpracuje z firmą Stadler Polska i przy otwieraniu klasy patronackiej wykorzystuje dobre relacje wynikające z doświadczeń dotyczących organizacji praktyk uczniowskich.

Podjęcie współpracy Zespołu Szkół Ponadgimnazjalnych nr 1 im. Stanisława Staszica w Siedlcach z firmami Bozamet Sp. z o.o. i Stadler Polska Sp. z o.o. podyktowane jest długofalowym myśleniem o procesie kształcenia. Tworzenie klas patronackich na wiele lat daje obu stronom porozumienia możliwość planowania pracy w dłuższej perspektywie. W takiej sytuacji możliwe jest korzystanie z wielu metod zarządzania, a edukacja ma szansę być bardziej efektywna, stałe monitorowanie współpracy może bowiem prowadzić do modyfikacji tych działań.

Warto, aby szkoły przystępujące do współpracy z pracodawcami nakłaniały ich do finansowania uzgodnionych przedsięwzięć. Tak czyni ZSP nr 1 w Siedlcach, co procentuje organizowaniem dla uczniów systemów stypendialnych i pokrywaniem kosztów ich ubezpieczenia, zaopatrywaniem w ubrania robocze oraz wspieraniem szkoły w organizowanych konkursach, wycieczkach itp. Świadomość konieczności finansowania kształcenia zawodowego jest jeszcze w zakładach pracy niedostateczna, dlatego konieczne są konkretne rozwiązania na szczeblu ustaleń międzyresortowych, które stworzą warunki do aktywnej współpracy pracodawców ze szkołami.

Istotną przeszkodą w podpisywaniu porozumienia przez ZSP nr 1 w Siedlcach jest brak wypracowanych wzorców. Sama szkoła nie ma doświadczeń

na tym polu, dodatkowo brakuje nam pomocy innych szkół, gdyż w naszym regionie klasy patronackie nie są popularne. Dla pracodawców jest to zupełna nowość. Mają oni ograniczoną wiedzę na temat uwarunkowań formalno-prawnych organizowania kształcenia zawodowego i egzaminowania uczniów. Brakuje im też wiedzy na temat funkcjonowania szkół oraz świadomości, że system kształcenia zawodowego, wynikający z klasyfikacji zawodów szkolnictwa zawodowego, określa kwalifikacje w pojęciu bardzo szerokim. Dlatego szkoły zawodowe kształcą bardzo ogólnie, a pracodawcy oczekują kształcenia na swoje potrzeby, czyli specjalistycznego. Ten brak zrozumienia staje się kluczową barierą w nawiązywaniu współpracy. Ponadto pracodawcy nie zatrudniają pracowników z kwalifikacjami pedagogicznymi. Może to prowadzić do nieefektywnej pracy dydaktycznej i braku skutecznego rozwiązywania problemów wychowawczych uczniów. W zakładach pracy brakuje również pracowników (struktury, miejsca) odpowiedzialnych za kwestię współpracy ze szkołami. Partnerzy ZSP nr 1 w Siedlcach wykorzystywali w rozmowach specjalistów HR (human resources), którzy musieli zapoznawać się ze specyfiką funkcjonowania szkół zawodowych.

Przy nawiązywaniu współpracy szkół z pracodawcami warto zauważyć brak jednostki pośredniczącej, która działając w regionie, inspirowałaby i nawiązywała współpracę oraz wdrażała wypracowane ustalenia i koordynowała współdziałania. Taką jednostką mogłaby być Rada Zatrudnienia, która działając przy Powiatowym Urzędzie Pracy aktywnie uczestniczy w kształtowaniu regionalnego rynku pracy. Być może Siedlce będą mogły być wzorem dla innych w świadomym i aktywnym budowaniu odpowiedzialności społecznej za współpracę pracodawców ze szkołami i powiatowymi urzędami pracy. Przykładem może być spotkanie, które miało miejsce w listopadzie 2016 roku. Wówczas odbyło się w Siedlcach pierwsze zebranie Forum Rynku Pracy, którego celem było zacieśnienie współpracy świata biznesu z edukacją i publicznymi służbami zatrudnienia. Była to okazja do sformułowania oczekiwań pracodawców i szkół zawodowych oraz przedstawienia możliwości wspierania tych podmiotów przez Powiatowy Urząd Pracy. Zaproszenie dyrektorów szkół zawodowych do dyskusji panelowej jest świadectwem partnerskiego traktowania szkół zawodowych w perspektywie rozwoju gospodarczym regionu.

Fotografia 2. Uczniowie klasy patronackiej na zajęciach edukacyjnych w firmie BOZAME

Fotografia 3. Podpisanie umowy z firmą BOZAMET, dotyczącej utworzenia klasy patronackiej, 2016.

Zachęcamy inne szkoły do wykorzystania naszych doświadczeń oraz wynikających z nich refleksji podczas nawiązywania współpracy z pracodawcami. Można potraktować je jako zachętę do większej aktywności szkół na obszarze współpracy, bo korzyści, jakie może ona przynieść, są nieocenione. Trzeba mieć świadomość, że nowoczesne kształcenie zawodowe, które będzie przygotowywać kadry pracownicze na potrzeby rynku pracy, musi przebiegać z aktywnym uczestnictwem pracodawców. Ich udział w procesie kształcenia nie może być traktowany jako czynnik dodatkowy, ale jako priorytetowy. Kształcenie uczniów w rzeczywistych warunkach pracy jest niezastąpione i wpływa istotnie na poprawę jakości edukacji zawodowej. Dla szkół jest to szansa do wykorzystania, ale również wyzwanie. Czy szkoły z tego skorzystają? Miejmy nadzieję że tak, zwłaszcza że w założenia reformy kształcenia zawodowego wpisane jest kształcenie

dualne. Szkoły czekają na konkretne działania władz oświatowych, które zadba o stworzenie dobrych warunków formalno-prawnych do finansowania i organizowania kształcenia dualnego. Współpraca szkół zawodowych z pracodawcami musi być rzeczywiście nawiązana, bo jest to warunek do rozwoju dobrego kształcenia zawodowego.

Jerzy KOPAŃSKI – dyrektor Zespołu Szkół Ponadgimnazjalnych nr 1 im. Stanisława Staszica w Siedlcach, wieloletni pracownik i współpracownik Mazowieckiego Samorządowego Centrum Doskonalenia Nauczycieli, edukator kształcenia zawodowego, autor szkoleń dla nauczycieli i programów nauczania dla zawodu, ekspert i trener projektów Krajowego Ośrodka Wspierania Edukacji Zawodowej i Ustawicznej, ekspert Ministerstwa Edukacji Narodowej, członek Drohiczyńskiego Towarzystwa Naukowego